

อีสุกอีใสและการป้องกันด้วยวัคซีน

รศ.นพ. ชัชฎุ พันธ์เจริญ

โรคอีสุกอีใสและงูสวัด

แม้จะมีข้อมูลในอดีตที่ทำให้เชื่อว่าโรคอีสุกอีใสเป็นโรคที่มีความรุนแรงน้อยในผู้ป่วยเด็ก แต่ในปัจจุบันพบว่าผู้ป่วยจำนวนไม่น้อยมีอาการรุนแรง ประกอบด้วยอาการไข้สูง มีตุ่มจำนวนมาก พบภาวะแทรกซ้อนทางปอดและสมอง (พบได้น้อย) และแผลที่หายจากโรคอาจเกิดแผลเป็นได้ โดยเด็กที่ป่วยมักต้องหยุดเรียนเพื่อลดการแพร่กระจายของเชื้อ จึงอาจกล่าวได้ว่าอีสุกอีใสเป็นโรคที่อาจรุนแรงกว่าที่เราคิด นอกจากนี้ผู้ให้บริการวัคซีนยังให้ความสำคัญกับความรูสึกของเด็กและพ่อแม่ผู้ปกครองด้วย ซึ่งอาจมีมุมมองของความรุนแรงของโรคแตกต่างไปจากมุมมองของเรา

อย่างไรก็ตามมีผู้อาวุโสในสังคมจำนวนหนึ่งที่มีความเชื่อว่าโรคอีสุกอีใสเป็นโรคที่ไม่รุนแรง ควรปล่อยให้ เป็นโรคไปตามธรรมชาติเพื่อให้ภูมิคุ้มกันเพียงพอในการป้องกันโรคไปตลอดชีวิต โดยไม่มีความจำเป็นต้องฉีด วัคซีน ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อปรับเปลี่ยนเจตคติหรือมุมมองของผู้อาวุโสเหล่านั้น

ส่วนโรคงูสวัดแม้จะพบได้น้อยในเด็ก แต่อาการปวดแสบปวดร้อนบริเวณผิวหนังถือว่าเป็นอาการของ ผู้ป่วยที่เราควรให้ความสำคัญ

วัคซีนอีสุกอีใส

ภูมิคุ้มกันจากการติดเชื้ออีสุกอีใสโดยธรรมชาติและภูมิคุ้มกันจากการฉีดวัคซีน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นจากการติดเชื้ออีสุกอีใสโดยธรรมชาติมีระดับสูงและอยู่ได้ นานตลอดชีวิต ซึ่งหมายความว่าเมื่อเป็นอีสุกอีใสครั้งหนึ่งแล้ว ไม่ควรเป็นซ้ำอีก แม้ว่าจะมีผู้ป่วยจำนวนหนึ่งที่ ยืนยันว่าเป็นโรคอีสุกอีใสมากกว่าหนึ่งครั้ง ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากการวินิจฉัยที่ผิดพลาดในการเจ็บป่วยครั้งใด ครั้งหนึ่ง เกิดจากการรักษาด้วยยาต้านไวรัสในจังหวะที่ทำให้ภูมิคุ้มกันขึ้นได้ไม่ดี หรือเกิดจากการตอบสนองต่อการ ติดเชื้อที่ไม่ดีของร่างกายผู้ป่วย

อย่างไรก็ตามการติดเชื้อตามธรรมชาติอาจทำให้เกิดโรคที่มีความรุนแรงได้ ดังนั้นหากเป็นไปได้แนะนำให้ ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไว้ ซึ่งเป็นการเอาชนะธรรมชาติ และแม้ว่าวัคซีนจะไม่สามารถป้องกันโรคได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เหมือนกับการติดเชื้อตามธรรมชาติ แต่อย่างน้อยวัคซีนก็สามารถลดความรุนแรงของโรคลงได้

วัคซีนอีสุกอีใส... ความคุ้มค่าในการลงทุน

ในสถานพยาบาลภาคเอกชนที่ค่าใช้จ่ายในการฉีดวัคซีนอีสุกอีใสไม่เป็นอุปสรรคสำหรับการตัดสินใจของ พ่อแม่ผู้ปกครอง มักบรรจุวัคซีนอีสุกอีใสไว้ในโปรแกรมการฉีดวัคซีนของโรงพยาบาล ในขณะที่สถานพยาบาล ภาครัฐและสถานพยาบาลเอกชนบางแห่งผู้ให้บริการวัคซีนจะให้ข้อมูลกับพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับโรคและวัคซีน เพื่อให้ตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะฉีดวัคซีนหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่จำเป็นต้องเร่งรีบในการตัดสินใจ

พอจะกล่าวโดยรวมได้ว่า การให้วัคซีนอีสุกอีใสในเด็กน่าจะคุ้มค่าแก่การลงทุน เพราะสามารถป้องกันโรค ได้ หรืออย่างน้อยก็สามารถลดความรุนแรงของโรคลงได้ อย่างไรก็ตามพ่อแม่ผู้ปกครองน่าจะมีส่วนในการพิจารณา และตัดสินใจว่าวัคซีนจะมีความคุ้มค่าสำหรับเด็กของเขาหรือไม่

วัคซีนอีสุกอีใส... จำนวนครั้งในการฉีด และระยะห่างระหว่างโดส

เดิมเชื่อว่าការให้วัคซีนอีสุกอีใสครั้งเดียวในเด็กเล็ก (ซึ่งสามารถเริ่มได้ตั้งแต่อายุ 1 ปีขึ้นไป) น่าจะเพียงพอในการป้องกันโรค แต่หลังจากมีการใช้วัคซีนมาระยะหนึ่งพบว่าเด็กที่ได้รับวัคซีนแล้วจำนวนหนึ่งป่วยเป็นโรคอีสุกอีใส (Breakthrough) ซึ่งแม้ว่าอัตราการเกิดโรคจะไม่มาก แต่ทำให้เกิดข้อแนะนำใหม่ในหลายประเทศทั่วโลกซึ่งรวมถึงประเทศไทย (ผ่านสมาคมโรคติดเชื้อในเด็กแห่งประเทศไทย) ให้ฉีดวัคซีนอีสุกอีใสครั้งที่สองเมื่อเด็กอายุ 4-6 ปี หรืออาจให้วัคซีนสองครั้งห่างกันอย่างน้อย 3 เดือน การให้วัคซีนครั้งที่สองมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นจากการฉีดวัคซีนครั้งแรกและกำลังลดลงต่ำกว่าระดับที่ป้องกันโรคได้ (secondary vaccine failure) มีระดับสูงขึ้นและเพียงพอในการป้องกันโรคไปนาน และอาจให้ประโยชน์เพิ่มขึ้นในกรณีที่วัคซีนเข็มแรกไม่ได้ผล (primary vaccine failure)

อย่างไรก็ตามในหลายประเทศยังเชื่อว่าการฉีดวัคซีนอีสุกอีใสเข็มเดียวน่าจะเพียงพอและยอมรับที่เด็กซึ่งฉีดวัคซีนแล้วจะป่วยเป็นโรคอีสุกอีใสที่มีอาการไม่รุนแรง

วัคซีนอีสุกอีใส... ข้อพิจารณาในการเลือกใช้

1. ความน่าเชื่อถือของบริษัทผู้ผลิต ความเป็นต้นตำรับของการผลิตวัคซีนอีสุกอีใส การมีประวัติอันน่าเชื่อถือเป็นระยะเวลายาวนาน ตลอดจนมีการศึกษาติดตามเด็กที่ฉีดวัคซีนระยะยาว มีผลต่อผู้ให้บริการวัคซีนในการเลือกว่าจะใช้วัคซีนจากบริษัทผู้ผลิตใด โดยเฉพาะกรณีที่วัคซีนมีประสิทธิภาพ ความปลอดภัย และราคาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก
2. ประสิทธิภาพของวัคซีนในการป้องกันโรค ผู้ให้บริการวัคซีนมักให้ความสำคัญในแง่ประสิทธิภาพหรือความสามารถของวัคซีนในการป้องกันโรคและความสำคัญของอัตราการเกิดโรคในเด็กกรณีที่ได้รับวัคซีนแล้ว (1 หรือ 2 ครั้ง) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง
3. ความปลอดภัยของวัคซีน วัคซีนอีสุกอีใสจากบริษัทผู้ผลิตทั้งสองมีความปลอดภัยใกล้เคียงกัน แต่ผู้ให้บริการวัคซีนบางคนมีความคิดเห็นว่าผลข้างเคียงหลังฉีดวัคซีนจากบริษัทผู้ผลิตทั้งสองมีความแตกต่างกันบ้าง
4. ส่วนประกอบของวัคซีน วัคซีนอีสุกอีใสจากบริษัทผู้ผลิตทั้งสองกำหนดองค์ประกอบของวัคซีนขั้นต่ำในระดับที่แตกต่างกัน (อย่างน้อย 1,000 หรือ 2,000 pfu) ซึ่งไม่มีผลชัดเจนต่อการตัดสินใจเลือกใช้วัคซีน ผู้ให้บริการวัคซีนจะให้ความสำคัญในแง่ประสิทธิภาพในการป้องกันโรคและอัตราการเกิดโรคในเด็กที่ได้รับวัคซีนแล้วเป็นหลัก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญของระดับภูมิคุ้มกันเมื่อทำการติดตามเด็กที่ได้รับวัคซีนไปแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
5. ราคาของวัคซีน ราคาของวัคซีนอีสุกอีใสจากบริษัทผู้ผลิตทั้งสองมีความใกล้เคียงกัน ราคาของวัคซีนมักไม่เป็นอุปสรรคสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองที่มารับบริการในสถานพยาบาลภาคเอกชน

สรุป

ในมุมมองของแพทย์และพ่อแม่ผู้ปกครอง อีสุกอีใสเป็นโรคที่มีความรุนแรงพอสมควร น่าจะมีความคุ้มค่าในการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรค

วัคซีนอีสุกอีใสมีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคสูงหรืออย่างน้อยก็ช่วยลดความรุนแรงของโรค การฉีดวัคซีนสองเข็มน่าจะช่วยให้ประสิทธิภาพในการป้องกันโรคสูงขึ้น โดยฉีดเมื่อเด็กอายุ 1 ปีขึ้นไปและเมื่ออายุ 4-6 ปี การเลือกใช้วัคซีนที่ผลิตจากบริษัทต้นตำรับที่มีประวัติน่าเชื่อถือ และมีการศึกษาติดตามยาวนาน น่าจะนำมา

ประกอบการพิจารณาเลือกใช้ โดยเฉพาะหากวัคซีนจากแต่ละบริษัทผู้ผลิตไม่มีความแตกต่างกันชัดเจนในแง่ประสิทธิภาพในการป้องกันโรค ความปลอดภัย และราคาของวัคซีน